

Kung Bakit ang mga Kategoryang *Subject* at *Object* ay Hindi Angkop sa mga Wikang Pilipino

Ricardo Ma. Nolasco

Ipinakikita sa papel na ito na ang mga kategoryang *subject* at *object* ay nababagay para sa mga wikang akusatibo gaya ng Ingles, ngunit hindi aplikable para sa mga wikang ergatibo, gaya ng mga wikang Pilipino (WP). Sa halip na *starting point* na relasyon at ang nosyon ng *subject*, higit na pinahalalagan sa mga WP ang *pinakaapektadong entidad* na nakakodigo sa mga absolutibong argumento (i.e., mga nominal na minamarkahan ng absolutibong pananda na *ang* sa Tagalog at Sebwano, *ti* sa Ilokano, *ides* sa Menuvug, *teq* sa Tagabawa, *yang* sa Mandaya, atbp.). Ikinakatwiran dito na ang batayan ng pagpili ay ang *pagkatransitibo* ng klosa, na binubuo ng hindi kukulangin sa sampung katangiang ang karamiha'y pansementika; na naisasakatuparan sa pamamagitan ng morpolohiya ng pandiwa; at nakasalalay kung ang *pinanggalingan ng aksyon* ay magkapareho o distintibo (magkaiba) sa pinakaapektadong entidad. Sa kongklusyon, iminumungkahi dito, na sa halip na *subject* at *object*, ang higit na angkop na gramatikal na relasyon para sa mga WP ay ang *ergatibo* at *absolutibo*.

Ang *subject* at *object* ay ilan sa mga unang konseptong pansintaktikang itinuro sa ating mga ninuno sa gramatikang Espanyol at nang lumaon, sa kasalukuyan nating henerasyon na rin sa gramatikang Ingles. Malaki ang naging impluwensya ng tradisyong ito sa pagsusuri ng mga wikang Pilipino (WP), na nakilala natin bilang balarila ng wikang Pilipino. Sa esensya, magkapareho sa tradisyunal na gramatika ang balarila, matangi sa pagbibihis dito ni Lope K. Santos ng isinapilipinong mga termino gaya ng simuno, layon, tukuyan, balintiyak, pangngalan, pang-abay, atbp. Subalit, ang tanong ay: “Angkop nga ba ang mga kategoryang ito sa mga WP?”

Sa maikling papel na ito, tatalakayin ko kung bakit hindi angkop ang mga categoryang *subject* at *object* sa mga WP. Ito'y sapagkat ang naturang mga categorya ay nababagay para sa mga wikang akusatibo, gaya ng Ingles, ngunit hindi aplikable para sa mga wikang ergatibo, gaya ng mga WP. Ipakikita ko na para sa ating mga wika, ang higit na angkop na gramatikal na categorya ay ang *ergatibo* at *absolutibo*. Iuugnay ko ang diskusyon ko ng gramatikal na mga categorya sa sarili kong konsepto ng pagkatransitibo na angkop para sa mga WP, at kung paanong ang konseptong ito ay naisasakatuparan sa pamamagitan ng morpolohiya ng pandiwa.

Ang relasyong *subject-object* sa Ingles

Relatibong madaling tukuyin kung ano ang *subject* at *object* sa wikang Ingles. Halimbawa, sa mga pangungusap na:

- (1) *Mars is glowing tonight.*
- (2) *My cat eats your cherries for breakfast.*

ang *Mars* at ang *the cat* ay ang *subject* sa (1) at (2), samantalang ang *your cherries* ay ang *object* sa (2). Paano natin nalalaman kung ano ang *subject* at *object* sa mga pangungusap na ito?

Una, dahil sa depinisyon sa kung ano ang *subject* at *object*. *The subject is the doer of the action, o the subject is what is being talked about. The object is the receiver of the action.* Iyon ang turo sa atin ng ating *grammar teacher* na si Miss Tapia. Dahil ang *Mars* at ang *my cat* ay siyang pinaguusapan at siya ring gumagawa ng kilos sa mga pangungusap na ito, sila ang tinataguriang *subject*. Samantala, ang *your cherries* ay ang *object* sa (2) sapagkat ito ang tagatanggap ng aksyon ng *eats*.

Ikalawa, dahil sa sunuran ng mga salita o *word order*. Ang *subject* ay iyung nauuna sa pandiwa, samantalang ang *object* ay iyung nasa hulihan ng pandiwa. Ang *Mars* at ang *my cat* ay nauuna sa pandiwa. Ergo, ito ay mga *subject*. Ang *your cherries* ay nominal na kasunod ng pandiwa, kung kayat ito ay ang *object*.

Ikatlo, dahil sa *number agreement*. Ang anyo ng pandiwa ay

sumusunod sa *subject* ayon sa *number* nito. Kaya sa (2), nag-a-agree ang pandiwang *eats* sa *number* o kailanan ng *subject* na *my cat*, hindi sa *object* na *your cherries*.

Pragmatikong batayan ng *subject*

Sa uri ng linggwistika na itinataguyod ko, at ito ay isang uri ng linggwistikang punsyunal (kontra sa linggwistikang Chomskyan), ang *subject* ay ang gramatikalisasyon ng *starting point*. Sa karaniwang pangungusap ng Ingles, nag-aanunsyo muna ng isang *starting point*, pagkatapos may sinasabi tungkol sa nasabing *starting point*. Predikeyt ang tawag sa bahagi ng pangungusap na may sinasabi tungkol sa *starting point*. Ang mga wikang nagpapahalaga sa *starting point* at sa *subject* ay tinatawag na mga wikang akusatibo.

Sa mga wikang akusatibo, ang batayan ng pagpili ng *starting point* o *subject* ay diskurso-pragmatiko (Cooreman et. al., 1988:389). Ang pinakakaraniwang katangian ng mga bagay na gusto ng taong pag-usapan ay: ito ay tao; ito ay *animate* o may buhay kumpara sa walang buhay; ito ay gumaganap bilang ahente o instigador ng aksyon sa halip na naapektuhan ng aksyon; at ito ay tiyak at lumang impormasyon (i.e., naipakilala na, tuwiran o di-tuwiran sa unang bahagi ng diskurso). Dahil sa ganitong mga katangian, ang *subject* ay nagiging mainam na *starting point* at paksa ng pag-uusap.

Sapagkat ang komunikasyong pantao ay nangyayari sa pamamagitan ng serye ng mga proposisyon o pangungusap, makaaasa tayong sa isang diskurso sa Ingles ay maaaring magkaroon ng *continuity of starting points* (Mithun & Chafe, 1999). Ibig sabihin, ang isang kuwento ay maaaring buuin ng iba't ibang seksyon kung saan ang bawat seksyon ay katatagpuan lamang ng iisang *starting point*. Ibinigay nina Mithun at Chafe (1999) ang susunod na halimbawa ng naratibo upang patunayan ang kanilang punto. Katatapos lamang na ikuwento ng tagapagsalita kung paano sila nakarating sa isang lugar nang ipakilala niya ang isang bagong paksa sa (3c)—iyong mga “*black flies*.” Pansinin, pare-pareho na ang *starting point* buhat sa (f) hanggang (j):

- (3) a. *And when **we** got there,*
 b. *there weren't any mosquito.*
 c. *but there were these little—*
 d. *I don't know what you call them,*
 e. *(Black flies)*
 f. *well **they** were teeny though,*
 g. ***They** were so small*
 h. ***they** could come through the screen*
 i. *Is that what **they** are*
 j. *Black flies?*

Matapos ikuwento kung paano siya kinagat ng nasabing mga insekto, ipinasok niya ang isang bagong ideya tungkol sa mga “*the native kids*.”

- (4) a. *And **some of the kids***
 b. *the native kids I guess.*
 c. ***that** lived there all the time*
 d. ***they** were out just in swimsuits or something*
 e. *and **their backs***
 f. *well after I saw one.*
 g. *I thought that he had leprosy or something.*
 h. *I didn't know*
 i. *cause **their backs** were just a mess of welts;*
 j. *and open*
 k. ***you** know cause I guess **they** scratched them.*

Pansinin kung paanong naging *starting point* ang mga **bata** sa (a) hanggang (e), pagkatapos binalikan ito bilang *starting point* sa (j). Pansinin ding nagbago ang *starting point* ng istorya sa (f), (g), at (h), noong ipinaliliwanag niya ang kanyang mga ebalwasyon. Ang ibig lang sabihin nito ay ito: maaaring magbago ang *starting point* ng mga pangungusap sa Ingles at ang bawat pagbabago ng *starting point* ay tanda rin ng pagbabago hindi lamang ng ahente kundi ng paksa. Subalit pansinin ding ang mga *starting point* na ito ay pawang *animate*, may mga ahentibong katangian at mga elementong naipakilalang

sa unang bahagi o sa konteksto ng diskurso. Ito ay mga katangiang taglay ng isang prototipikal na *starting point* at *subject*.

Ganito rin ba sa mga WP?

Ang tanong ay kung ganito rin ba ang nangyayari sa mga pangungusap sa mga WP. Sa palagay ko ay hindi. Tingnan ang sumusunod na mga halimbawang Sebvano:

- (5) a. *Nagbu-bo ang bata ug tubig sa kasilyas.*
Nagbuhos ang bata ng tubig sa kasilyas.
- b. *Gibu-bo sa bata ang tubig sa kasilyas.*
Ibinuhos ng bata ang tubig sa kasilyas.
- c. *Gibu-boan sa bata ug tubig ang kasilyas.*
Binuhusan ng bata ng tubig ang kasilyas.

Sa nakaraan at hanggang sa ngayon, ang kalalahad na mga pangungusap ay sinusuri batay sa *active-passive* na padron ng Ingles, kung saan ang (5a) ay itinuturing na *active* o tukuyan, samantalang ang (5b) at (5c) ay itinuturing na *passive* o balintiyak. Batay sa pagsusuring aktiba-pasiba, ang nominal na minamarkahan ng *ang* (o ng *si* kapag pangalang pantangi) ay ang *subject*. Kung gayon, *ang bata* ay siyang *subject* o simuno sa (5a). Ngunit, hindi raw ito maaaring maging *subject* o simuno sa (5b) at (5c) dahil ang mga pangungusap na ito ay mga “pasiba” raw. Batay sa ganitong pagsusuri, ang *subject* sa (5b) ay *ang tubig*, samantalang ang *subject* sa (5c) ay *ang kasilyas*, kahit pa ang *bata* ay ang *doer of the action*. (Nitong kamakailan, naging uso nang tawaging “paksa” ang dating “simuno”).

Subalit, may ilang mga dahilan kung bakit ang ganitong pagsusuri ay unti-unti nang tinatanggi ngayon ng mga linggwista. Unang dahilan, karamihan ng mga pasiba sa Ingles at sa mga wika ng daigdig (na may pasiba) ay kinakaltas ang tagaganap ng aksyon. Halimbawa, ang prototipikal na pasiba sa Ingles ay ang (6) kung saan ang *actor* o *agent* ay hindi binabanggit sapagkat hindi ito tukoy o *unidentifiable* o di kaya’y hindi importante sa diskurso:

(6) *He was killed in the war.*

Kakaiba sa prototipikal na pasiba, hindi nakakaltas ang mga *actor* o ahente sa mga “pasiba” ng mga WP. Sa halip ay nananatiling obligadong sangkap ito sa naturang mga pangungusap.

Ikalawa, ang mga pasiba sa Ingles (at sa mga wikang may pasiba) ay mga markadong konstruksyon, ibig sabihin, madalang ang mga konstruksyong ito kung ikukumpara sa mga aktiba (Shibatani, 1988). Tumbalik dito, ang mga “pasiba” sa mga WP ay higit na karaniwan o kasing karaniwan ng mga itinuturing na aktiba.

Ang ikatlong dahilan ay may kinalaman sa pagtataglay ng tinatawag na “pasiba” sa mga WP ng higit na aktibong kahulugan kaysa roon sa itinuturing na “aktiba.” Ang isang katangian ng pasiba ay ang tinatawag na *stativization of the action* o pagkakaroon ng pandiwa ng pang-estadong kahulugan (i.e., naglalarawan ng estado kaysa aksyon). Sa (4), makikita na ang *subject* na *he* ay nailagay sa estado ng pagiging patay.

Ngunit, walang ganitong *stativization* na nangyayari sa mga “pasiba” sa mga WP. Ang totoo’y nagpapahayag pa nga ng higit na aktibo at transitibong kahulugang itinuturing na “pasiba,” gaya ng matutunghayan sa (5b) at (5c). Sa (5a), inilalarawan lamang kung ano ang ginawa ng bata. Samantala, sa (5b) at (5c), isinasalaysay kung ano ang ginawa niya sa *tubig* at sa *kasilyas*. Pansinin ding higit na sadya at mas masidhi at mas tiyak ang aksyon ng *gibu-bo* at *gibu-buon* kaysa roon sa *nagbu-bo*.

Ikaapat, ang sunuran ng salita o *word order* sa Ingles ay *agent-verb-patient* (o *subject-verb-object*). Sapagkat ang tagaganap ng aksyon ay nauuna sa prediketyt, ang nasabing padron ay angkop na angkop na kanlungan para sa *starting point*. Sa kabilang dako, ang pleksibleng sunuran ng salita sa mga WP at ang pagkakapauna ng pandiwa ay hindi kasing-inam na pugad para sa *subject*.

Sapagkat ang mga “pasiba” sa mga WP ay hindi nagtataglay ng mga katangiang prototipikal na pasiba sa ibang wika, marami ang nag-aalinlangan kung mayroon nga nito ang mga WP, at kasabay nito, kung mayroon nga *subject* sa mga ito.

Ebidensya sa diskurso laban sa *subject*

Kung parehong gramatikal na sistemang umiiral sa WP gaya ng sa Ingles, makaasawa tayo sa *continuity of starting points* at ang magkatulad na gramatikal na pagmamarka ng mga *subject*. Subalit tingnan ang sumusunod na halimbawang nagsasaad na hindi gayon ang kaso. Dito sa parteng ito ng kwentong pinamagatang “Blue Dahlia” ni Dodds Gagelonia na nalathala sa magasing *Bisaya*, hindi na kailangang banggitin ang pangunahing tauhang si Dading sa sumunod na mga klosa, dahil sa napakataas na pagkapaksa nito. Nakakaltas ang nakaparentesis sa aktwal na istorya:

(7) (a) Napalong ang panan-aw ni Dading ug (b) gilunopan ang (*iyang*) mga mata sa wala kapugnging luha. (c) Mitawag (*siya*) sa taxi balik sa Maritima. (d) Nakalimtan na (*niya*) ang brown envelope. (e) Giusab (*niya*) ang iskedyul ug (f) kay diha may bapor nga lumalarga sa sunod buntag, nagpabok (*siya*). (g) Ug unya milibot (*siya*) sa piyer nga masulub-on. (h) Sa hapit na ang paniudto, misulod (*siya*) sa “Shamrock” ug (i) sa radiola gipatugtog (*niya*) ang “I’ll Be Seeing You.”

(Nandilim ang paningin ni Dading at napuno ang (*kanyang*) mga mata sa hindi mapigil na luha. Tumanag (*siya*) ng taxi pabalik sa Maritima. Nakalimutan (*niya*) ang brown envelop. Binago (*niya*) ang iskedyul at dahil may paalis na bapor kinaumagahan, nagpabook (*siya*). Pagkatapos, lumibot (*siya*) sa pier. Malapit nang magtanghali, pumasok (*siya*) sa Shamrock at pinatugtog (*niya*) ang “I’ll Be Seeing You.”)

Ang tekstong ito ay nagpapakita ng hindi kukulangin sa siyam na klosa, kung saan ang paksa ay ipinakikilala sa unang pangungusap sa pamamagitan ng isang buong nominal na prase (NP). Sa susunod na walong klosa, ang reperente para kay Dading ay pawang nakakoda sa pamamagitan ng *zero* (nakaparentesis), ngunit minarapat kong punuan ang mga puwang ng kinaltas na mga salita upang ipakitang hindi lahat ng mga ito’y pare-parehong minamarkahan ng *ang*, gaya ng unipormadong pagmamarka ng *subject* sa Ingles. Halimbawa, ang nakaparentesis sa (b) ay isang *ng-NP* na tumutukoy sa may-ari ng mata; sa (c), ito ay isang *ang-NP*; sa (d) at (e), minamarkahan ito ng

ng, at kung gayon ng kasong paari; sa (f), (g) at (h), *ang* na naman; at sa (i) balik uli sa *ng*.

Samakatwid, lumilitaw na hindi maipapaliwanag ng konsepto ng *subject* o ng *continuity of starting points* ang gramatikal na sistemang umiiral sa WP.

Paano pinipili ang mamarkahan ng *ang*?

Nabibigyang-linaw ang kontrobersyang ito sa sandaling matanto nating ang mga WP ay nabibilang sa magkaibang tipong pangwika, kung saan hindi makabuluhan ang nosyon na *subject* upang makapagbigay ng nakasasapat at kasiya-siyang deskripsyon ng ating mga wika. Ang tipo ng wikang kinabibilangan ng mga WP ay ang ergatibong tipo. Sa tipong ito, ang pagmamarka ay nakabatay hindi sa diskurso-pragmatika at hindi rin sa *starting point* na relasyon kundi sa pagkatransitibo at sa pinakaapektadong entidad na relasyon (*most affected entity*).

Halimbawa, ang tatlong pangungusap sa (5) ay maaaring sabihing nagpapahayag ng magkatulad na mensahe o proposisyon. Ang mga ito'y pareho-parehong tumutukoy sa iisang predikasyon o akto ng pagbubuhos na kinasasangkutan ng tatlong semantikong argumento: isang ahenteng nagbubuhos, isang instrumento o bagay na ibinubuhos, at isang bagay o pook na binubuhusan. Subalit, paano natin nalalaman kung alin sa mga argumentong ito ang siyang tatanggap ng markang *ang* sa isang partikular na akto ng komunikasyon?

Ang sagot ay: (a) ang semantika o kahulugang gustong ipaabot ng tagapagsalitan may kinalaman sa pagkatransitibo ng nasabing mga konstruksyon at (b) kung alin sa mga argumento ang nais niyang palabasing pinakaapektadong entidad.

Pagkatransitibo, pinanggalingan ng aksyon at pinakaapektadong entidad

Ang *starting point* na relasyon at ang kaibahan nito sa *most affected entity* na relasyon ay dalawang estratehiya ng mga wika ng

daigdig kung paano inilalarawan ang relasyon ng mga predikeyt sa kanyang mga argumento sa mga karaniwang proposisyon ng bawat wika.

Ang tinutukoy natin sa salitang “proposisyon” ay ang batayang yunit ng pagbibigay-impormasyon na kung tawagi’y mga pangungusap. Ang bawat pangungusap ay binubuo ng isang predikeyt na nag-uugnay o nagpapakita ng relasyon ng isa o higit pang argumento. Halimbawa, sa (1) at (2), ang *Mars*, *cat* at *cherries* ay pawang mga argumento, samantalang ang *eats* at *is glowing* ay mga predikeyt.

Sa bahaging ito ay napapanahon na ipakilala ang ideya ng pagkatransitibo at kung paano ito naitakda ng dalawang konseptwal na katayuang pinanggalingan ng aksyon at pinakaapektadong entidad. Ang pinanggalingang aksyon (*source of the action*) at pinakaapektadong entidad ay mga konseptong hinango kay Klaiman (1988) upang ipaliwanag kung paano naipag-iiba ang mga transitibo at transitibong konstruksyon sa mga WP.

Ang isang pangungusap ay maaaring maging intransitibo at transitibo batay sa kung ang pinanggalingang aksyon ay magkapareho o magkaiba sa pinakaapektadong entidad. Ang intransitibong konstruksyon ay iyung ang pinanggalingan ng aksyon ay magkapareho sa pinakaapektadong entidad. Halimbawa, sa (1), ang *Mars* ay kumakatawan sa nag-iisang argumentong pinanggalingan ng aksyon at siya ring pinakaapektadong entidad ng pandiwang *is glowing*. Ang (1), kung gayon, ay isang intransitibong konstruksyon, sapagkat ang pinanggalingan ng aksyon ay siya ring apektadong entidad. Ang (2) naman ay isang transitibong konstruksyon sapagkat ang argumentong kumakatawan sa pinanggalingan ng aksyon (*the cat*) ay magkaiba sa argumentong kumakatawan sa pinakaapektadong entidad (*your cherries*).

Ang pagkatransitibo sa mga WP

Sa mga WP, may kahirapang tukuyin ang transitibong konstruksyon dahil na rin sa tradisyunal na depinisyon ng pagkatransitibo na limitado sa pagkakaroon ng semantikong pasyente (*object*) o layon. Kung susundin natin ang tradisyunal na depinisyon

ng pagkatransitibo, lalabas na parehong transitibo ang (5a), (5b) at (5c), dahil magkakapareho ang mga itong may semantikong layon. Kung magkakagayon, ang konsepto ng pagkatransitibo ay magiging relatibong inutil na konsepto sa paglalarawan ng mga batayang pangungusap sa WP.

Sa Ingles, mapa-intransitibo o transitibo, aktiba man o pasiba, lagi pa ring nauuna ang *subject* sa pandiwa. Sa bagong depinisyon ng pagkatransitibo sa mga WP, hindi lamang naipapaliwanag ang pagbabago sa mga nominal na minamarkahan ng *ang*, kundi naipapaliwanag pa rin ang pagbabago ng anyo ng pandiwa, gaya ng makikita sa *nagbu-bo*, *gibu-bo*, at *gibu-buan* ng (5).

Alinsunod sa bagong depinisyon ng pagkatransitibo, ang (5b) at (5c) lamang ang maituturing na transitibo, at ang (5a) ay intransitibo, kahit mayroon pa itong huli na semantikong layon. Bakit?

Naninindigan ako na ang pagkatransitibo sa mga WP ay binubuo ng di-kukulangin sa sampung sangkap (na ang halos lahat maliban sa isa'y semantiko), kung saan isa lamang dito ang pagkakaroon ng dalawang argumentong kumakatawan sa ahente (A) at pasyente (P). Hango—pero hindi katumbas —ang bersyong ito sa depinisyon ng pagkatransitibo nina Hopper at Thompson (1980). (Tingnan ang Nolasco, 2003 para sa malalimang diskusyon.)

Narito ang sa aking palagay ay ang sampung parametro ng pagkatransitibo o pagkaintransitibong angkop para sa mga WP:

(8) Transitibo Intransitibo

- (a) tiyak na kilos di-tiyak na kilos
- (b) dalawang argumento nag-iisang argumento
- (c) sadya kusa;
- (d) ganap ang epekto sa P bahagya ang epekto sa P
- (e) daglian matagalan
- (f) tukoy na P di-tukoy na P
- (g) kilos estado
- (h) masikap walang sikap
- (i) tapos hindi tapos
- (j) paiba pasarili

Maaaring gamitin ang mga panukat na ito sa anumang WP upang mahatulan kung alin sa isang serye ng mga konstruksyon na may magkakamag-anak na pandiwa, gaya ng (5), ay siyang intransitibo at transitibo. Sa aking pag-aaral, natuklasan kong ang pag-iral ng isang sangkap ng pagkatransitibo (o pagka-intransitibo) sa isang hanay ay nangangahulugan din ng pag-iral ng iba pang sangkap ng pagkatransitibo (o pagkaintransitibo) sa parehong hanay!

Kung gagamitin sa (5) ang mga panukat na ito, maaaring maobserbahan ang sumusunod:

- higit na sadya, masikap, makilos, daglian at tapos ang aksyon sa (5b) at (5c), kaysa sa (5a). Kusa, di-masikap, matagal ginawa at hindi malinaw kung natapos ang aksyon ng pagbubuhos sa (5a);
- ganap na apektado at tukoy ang pasyente na *kasilyas* at *tubig* sa (5b) at (5c), subalit hindi malinaw kung ganap na apektado o tukoy ang semantikong pasyente na *tubig* sa (5a)
- mas masidhi, tukoy, at mas marami ang kilos sa (5b) at (5c), kaysa sa (5a). Ang kilos sa (5a) ay tila kaswal at walang tiyak na pinatutunguhan;
- paiba ang (5b) at (5c), ibig sabihin patungo sa ibang entidad (*tubig* at *kasilyas*) maliban sa tagaganap na aksyon. Samantala, pasarili ang kilos sa (5a), sa puntong ang gumagawa ng aksyon (*ang bata*) ay siya ring sumasailalim sa aktibidad ng pagbubuhos ng tubig sa kasilyas.

Sa ibang pananalita, para sa mga WP, ang (5b) at (5c) ay mga transitibong konstruksyon. Ang (5a) ay isang intransitibong konstruksyon.

Paglililaw sa kahulugan ng isa at dalawang argumento

Nabanggit sa itaas na ang isa sa mga parametro ng pagkatransitibo ay ang pagkakaroon ng mga intransitibong konstruksyon ng isang argumento, at ang pagkakaroon ng mga transitibong konstruksyon ng dalawang argumento. Maaaring ikatwiran na tila hindi ito sinusuhuyan ng halimbawa sa (5), kung saan ang mga

pangungusap na ito ay pawang nagtataglay ng tatlong argumento (i.e., *bata*, *tubig*, at *kasilyas*). Subalit, hindi tama ang katwirang ito.

Ang paggamit ng mga katagang “argumento” ay tumutukoy sa gramatikal na *core* na argumento at hindi sa semantikong argumento. Ang *core* na argumento ng isang intransitibong konstruksyon ay binubuo ng isang gramatikal na argumentong magkasabay na gumaganap bilang pinanggalingan ng aksyon at pinakaapektadong entidad. Ang *core* na argumento ng isang transitibong konstruksyon ay binubuo ng dalawang gramatikal na argumento, kung saan ang pinanggalingan ng aksyon ay magkaiba at distintibo sa pinakaapektadong entidad.

Kung gagamitin natin ang dalawang konseptong ito, lalabas ang ganitong pagsusuri. Sa (5a), ang pinanggalingan ng aksyon (*ang bata*) ay siya ring pinakaapektadong entidad. Dahil dito, ang nasabing konstruksyon ay ipinapalagay na nagtataglay ng iisang gramatikal na *core* na argumento. Kung kaya’t nararapat itong ituring na intransitibo.

Sa (5b) at (5c), ang pinanggalingan ng aksyon (*ng bata*) ay magkaiba at distintibo sa pinakaapektadong entidad ng aksyon (*ang tubig* at *ang kasilyas*). Samakatwid, ang nasabing mga konstruksyon ay nagtataglay ng dalawang gramatikal na argumento. Ang mga ito ay mga transitibong konstruksyon.

Sa pagsusuring ergatibo, ang tawag sa pinanggalingan ng aksyon sa isang transitibong konstruksyon (gaya ng *sa bata* sa [5b] at [5c]) ay ergatibo, samantalang ang tawag sa pinakaapektadong entidad kapwa ng intransitibo (*ang bata* sa [5a]) at ng transitibong konstruksyon (*ang tubig* at *ang kasilyas* sa [5b] at [5c]) ay absolutibo.

Ang ergatibo at absolutibo ay ang higit na angkop na mga gramatikal na relasyon para sa mga wikang ergatibo gaya ng mga WP. Madaling makilala ang absolutibo ng mga pangungusap sa mga WP, sapagkat ito ang minamarkahan ng *ang* sa Tagalog at Sebvano, *ti* sa Ilokano, *ides* sa Manuvuq, *teq* sa Tagabawa, *yang* sa Mandaya, atbp. Ang ergatibo naman ay nakakodigo sa isang *possessive* na prase na kumakatawan sa nagmamay-ari ng aksyong tinutukoy ng pandiwa, gaya ng *sa bata* sa (3b) at (3c). Hindi maaaring magkaroon ng tagapagmay-ari ng aksyon na nasa anyo ng isang praseng posesibo

ang pandiwa ng isang intransitibong konstruksyon sa mga WP.

Ang *ug tubig* sa (5a) at (5c) ay hindi praseng posesibo sapagkat hindi ito ang nagmamay-ari ng aksyon ng pagbubuhos. Sa halip, ito ay praseng minamay-ari ng aksyon ng pagbubuhos. (Tingnan ang baba.)

Maitatanong: kung ang (5a) ay may iisang gramatikal na argumento lamang (*ang bata*), kung saan ito ang pinanggalingan ng aksyon at ang pinakaapektadong entidad, ano ngayon ang tawag sa *tubig* at *kasilyas* sa (5a)? Ang tawag dito ay mga *oblique*, o mga argumentong hindi kumakatawan sa mga *core* na argumentong intransitibo at transitibong konstruksyon, kundi sa mga peripheral na argumento. Ang *tubig* sa (5a) ay semantikong pasyente pero gramatikal na oblike, pandetalye lamang sa kung ano ang nasasangkot sa pagbubuhos. Hindi ito maaaring ituring na gramatikal na pasyente, sapagkat hindi ito ang pinakaapektadong entidad sa pangungusap at hindi rin ang pinanggalingan ng aksyon. Ang *kasilyas* naman ang patunguhan ng *tubig* na ibinubuhos.

Morpholohikal na ebidensya sa pagkaergatibo ng mga WP

Ang morpolohiya ng pandiwa sa mga WP ang nagbibigay ng pinakamalinaw na manipestasyon ng pagkatransitibo o pagkaintransitibo ng isang konstruksyon. Ang isang namumukod na katangian ng mga pandiwa sa mga WP ay ang pagkakaroon nito ng panlapi na siyang nag-ko-*co-index* sa pinakaapektadong entidad na minamarkahan naman ng absolutibong pananda. Kung ang pandiwa ng isang pragmatiko-neutral na pangungusap ay nagtataglay ng alinman sa mga panlapi ng (a) *-in~un~-en*, (b) *i-*, at (c) *-an*, ang pandiwa at konstruksyon ay transitibo, gaya ng makikita sa anyo ng pandiwa na *gibu-bo* “ibinuhos” at *gibu-bu-an* “binuhusan.”

Kung ang pandiwa ng isang pragmatiko-neutral na pangungusap ay nagtataglay ng panlaping *-um~mu~m-* gaya ng makikita sa *nagbu-bo* ng (5a), ang pandiwa at ang konstruksyong kinatatagpuan nito ay intransitibo. Ang *nagbu-bo* ay ang pangnakaraang anyo ng *magbu-bo* na binubuo naman ng *m-* na panlapi na pumapalit sa unang tunog ng istem na *pagbu-bo*. Sa ibang salita, pinapalitan ng

m- at n- ang p- ng *pagbu-bo*, kaya makukuha ang deribadong anyo na *mag-bu-bo* at *nagbu-bo*.

Pagtatapos

Ergatibo ang mga WP. Sa halip na *starting point* na relasyon o nosyon ng *subject*, ang higit na gramatikalizado't pinahahalagahan sa mga WP ay ang pinakaapektadong entidad na nakakodigo sa mga absolutibong argumento (i.e., minamarkahan ng *ang* sa Tagalog at Sebvano, *ti* sa Ilokano, atbp.). Ang ergatibo na kumakatawan sa pinakaahentibong argumentong transitibong konstruksyon ay nakakodigo sa isang praseng posesibong nagmamay-ari ng aksyong tinutukoy ng pandiwa. Paano pinipili kung aling nominal ang mamarkahan ng *ang*? Ang batayan ng pagpili ay ang pagkatransitibo ng klosa na binubuo ng hindi kukulangin sa sampung katangiang pansemantika: ang pagiging sadya, tiyak, masikap, makilos, daglian, tapos, at paiba ng aksyon; ang ganap na pagkaapektado at tukoy ng layon; at ang pagkakaroon ng dalawang *core* na argumento.

Nakikilala rin ang mga transitibo at intransitibong konstruksyon sa dalawa pang paraan. Una, kung ang pinanggalingang aksyon ay magkapareho o distintibo sa pinakaapektadong entidad. Ikalawa, kung ang konstruksyon ay nagtataglay ng alinman sa mga transitibong panlaping -in, -an o i-, o ng intransitibong panlaping m-~ mu- ~ m-. Ang mga transitibo't intransitibong panlapi ay pawang nagko-*coindex* sa pinakaapektadong entidad na nakakodigo sa absolutibo. Ang pagbibigay-pagpapahalaga ng mga WP sa pinakaapektadong entidad, sa halip na *starting point* o *subject*, ay nagpapahiwatig ng magkakaibang kognitibong paraan ng pagtingin sa karanasan at komunikasyon sa pagitan ng mga tagapagsalita ng mga wikang akusatibo roon sa mga nagsasalita ng mga wikang ergatibo. Isa pa ito sa di-mapasusubaliang pananda kung paano mag-isip ang mga Pilipino, at kung gayo'y ng pagka-Pilipino na rin.

Bibliograpiya

- Cooreman, A. (1994). A functional typology of antipassives. In B. Fox & P. J. Hopper (Eds.). *Voice: Form and function*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Cooreman, A., Fox, B., & Givon, T. (1988). *The discourse definition of ergativity: A study in Chamorro and Tagalog texts* (pp.387-425). In McGinn (Ed.).
- Croft, W. (1990). *Typology and universals*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Guzman, V. (1988). Ergative analysis for Philippine languages: An analysis. In McGinn (Ed.). *Studies in Austronesian linguistics*. Athens, Ohio: Ohio University Monographs in International Studies, Southeast Asia Series, 76, 323- 345.
- Hopper, P., & Thompson, S. (1980). Transitivity in grammar and discourse. *Language*, 56, 251-299.
- Klaiman, M. H. (1988). Affectedness and control: A typology of voice systems. In Shibatani (Ed.). *Passive and Voice* (pp.25-83). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- McGinn, R. (Ed.). (1988). *Studies in Austronesian linguistics. Ohio University Monographs in International Studies, Southeast Asia Series, 76*. Athens, Ohio: Ohio University Press.
- Mithun, M. (1994). The implications of ergativity for a Philippine voice system. In B. Fox and P. J. Hopper (Eds.). *Voice: Form and function* (pp. 247-277). Amsterdam: John Benjamins.
- Mithun, M., & Wallace, C. (1999). What are S, A and O? In *Studies in language* (23.3, pp. 569-596). Amsterdam: John Benjamins.
- Nolasco, R. M. (2003). *Ang pagkatransitibo at ikinaergatibo ng mga wikang Pilipino: Isang pagsusuri ng sistemang boses*. Di-nalathalang Disertasyon. Unibersidad ng Pilipinas Diliman.
- Shibatani, M. (Ed.). (1988). *Passive and voice*. Amsterdam: John Benjamins.
- Shibatani, M. (1988). *Voice in Philippine languages* (pp. 125-126). In Shibatani (Ed.).